

רמב"ם יד החזקה הלכות נערה בתולה פרק א

(טו) בא עליה ומתה הרי זה פטור מן הקנס שנ' (דברים כ"ב כ"ט) ונתן האישה השוכב עמה לאבי הנערה לא לאבי המתה והוא שתמות קודם שתעמוד בדין:

חזושי רבי חיים הלוי על הלכות נערה בתולה פרק א הלכה טו

בא עליה ומתה הרי זה פטור מן הקנס שנאמר ונתן האישה וגו' לאבי הנערה לא לאבי המתה, והוא שתמות קודם שתעמוד בדין עכ"ל:

והוא מימרא דאביי בכתובות דף ל"ח [ע"ב] עיי"ש, אלא דקשה בהא דכתב הרמב"ם דדין זה אינו רק בקנס מהא דאיתא שם בסוגיא מילתא דפשיטא ליה לאביי מיבעיא ליה לרבא דבעי רבא יש בגר בקבר או אין בגר בקבר יש בגר בקבר ודבנה הוי או אין בגר בקבר ודאביה הוי, ומי מעברה וכו' אלא הכי קמיבעיא ליה יש בגר בקבר ופקע אב או דלמא אין בגר בקבר ולא פקע אב, מר בר רב אשי בעי לה הכי מיתה עושה בגרות או אין עושה בגרות תיקו, הרי דמבואר בסוגיא דהך דרשא דלאבי הנערה ולא לאבי מתה הוא דמיתה עושה בגרות דהוי דין הפקעה מרשות אב לכל מילי, ולמה פסק הרמב"ם דלא מיפטר רק מקנס, והרי בהא דתנן לקמן בר"פ נערה שנתפתתה לא הספיקה לעמוד בדין עד שבגרה הרי הן שלה הא פסק הרמב"ם דגם בושטה ופגמה לעצמה, ומאי שנא הכא דכתב הך דינא רק בקנס, וצ"ע:

חזושי הרשב"א על מסכת כתובות דף לט/ב

אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה משל דמפוחה למה הדבר דומה לאדם שאמר לחבירו קרע שיראין שלי והפטר, ופרכינן שלי דאבוה הוי. והו"ל כאומר לחבירו קרע שיראין של חבירי והפטר דלאו כל כמיניה. וקשיא לי רב נחמן היכי הוה ס"ד לדמוייה לקרע שיראין שלי הא ודאי דאבוה הוי. ונ"ל דטעמיה דרב נחמן משום דמפוחה אין לה צער והלכך כשיראין דידה הוה דהא אי בעיא מפקעא זכות האב, וכל שבידה להפקיע זכות האב בפתויה כשיראין דידה הן, אלא שהמקשה לא הבין דבריו וסבר דעיקר קנס קאמר שהוא שלה ומדין מחילה קא אתיא ליה, ואהדרינן דרב נחמן ה"ק פקחות שבהן אומרות מפוחה אין לה צער שוה פרוטה אלא מעט כריבדא דכוסילתא, והכי גרסינן אמר רב נחמן ולא גרסינן אלא אמר רב נחמן. וכן מצאתיה בספרים מדוקדקים:

שיטה מקובצת על כתובות דף לט/ב

וה"ל הרא"ה ז"ל אי הכי מפוחה נמי כלומר בשלמא למאי דקס"ד מעיקרא צער של חבטה היינו דמפוחה לית לה דמפוחה דלדעת עצמה ליכא חבטה אבל השתא דאמרת צער פסוק רגלים במפוחה נמי איתיה להאי צערא ומאי שני לן בהאי בין אונס לרצון וליכא למימר הא קא מחלה דהא דאבוה הוא ומתצינן דברצון לית לה צער כולי האי כלומר שיהא ראוי לתשלומין. ע"כ

רש"ש על כתובות דף לט/ב

גמרא משל דמפוחה כו' קרע שיראין שלי והפטר שלי דאבוה נינהו. קשה איך ס"ד שתוכל למחול ממון שאינו שלה. ועוד דא"כ בושט ופגם נמי. ונ"ל דקס"ד דתאות הנאת תשמיש שקולה לה יותר מהצער עד שלא נחשב לה הצער למאומה נגד ההנאה ולכן דומה כמו שלא היה לה צער כלל. ועל מה יקבל האב תשלומין. אבל הגמרא לא קבלה להאי סברא דהא מ"מ צער הוה לה אלא שלא חששה לו משום תאותה:

ועוד יש לדון, דהנה בתוס' במכות דט"ז א' מבואר דאונס אינו יכול לאסור עצמו בקונם עליה אלא רק אותה יכול לאסור עליו, ובאב"מ סי' כ"ח סק"ס מבאר משום דולו תהיה לאשה הוי שעבוד שחייב לה, ולכן הוי כמו איש שאינו יכול לאסור עצמו על אשתו כיון דמשועבד לה, וע"ז סובב דברי הגר"ש זצ"ל הנ"ל, - ולפי"ז יש לדון איך הדין בכהן שאנס אשה ועתה הרי הוא מחוייב לכונסה, והוא אומר שזינתה עם פסול ונפסלה לכהונה, דהוא שויא אנפשיה לה לאיסור, דלכאורה אינו מחוייב לכונסה, אבל הרי מבואר בר"ן בנדדים ד"צ ב' דאשה שאומרת טמאה אני לך אינה נאמנת מעיקר הדין כיון שהיא משועבדת לבעלה, וא"כ ה"נ כמו דאינו יכול לאסור עצמו עליה כיון שהוא משועבד לה ה"נ אינו נאמן לומר דהיא אסורה לו, ובמנ"ח מצוה תקנ"ז אות י"ח מתבאר דנאמן עיי"ש דכתב דאחר שנשא אינו נאמן ומשמע מדבריו דקודם שנשא נאמן, ועוד צ"ת.

וברא"ש בב"ק פ"ו סי' ט' מביא בשם הר"י יסוד זה דחייב דצער זה רק על הצער שבשעת מעשה ולא על הצער שאח"כ דהוי גרמא, ומביא את הראיה מסוגיין, ומוסיף דהיינו דקאמר התם פיקחות שבהן אומרות מפותות אין להן צער אלא כמיא חמימא ארישא דקרחא דזהו צער של שעת ביאה, ונראה מדבריו דגם להר"י למסקנא החיוב הוא על הצער דביאה, אלא דבס"ד הוי סברין דגם באונס מחמת הנאת ביאה אינה מרגשת צער בשעת הביאה, ולמסקנא איכא בזה חילוק בין אנוסה למפותה, ואה"נ דבאנוסה החיוב הוא על הצער דביאה.

ועוד מבואר שם ברא"ש, דמביא את פי' הרשב"א, דבזה דוחה לראיית הר"י וחולק ביסוד הדין וס"ל דחייב צער הוא אף על הצער שאח"כ עיי"ש עוד.

דף ל"ט ע"ב

גמ' וכן הוא אומר ותפשקי את רגליך לכל עובר, צ"ב היכי מוכח מהתם דיש בזה צער, ובריטב"א מבאר דהנביא הוכיח דרך גנות כי מרוב זנות לא היתה חוששת לצער והיתה מפסקת לכל עובר, וחזינן מהא דאיכא בזה צער.

גמ' א"ה מפותה נמי, עי' בתוס', ורכו הפי' בתוס' עי' במהרש"א ובמהר"ם שי"ף ובפנ"י שהאריכו בביאור דבריהם.

גמ' אר"נ אמר רבה בר אבון משל דמפותה למה הדבר דומה לאדם שאמר לחבירו קרע שיראין שלי והפטר שלי דאבון נינהו, דברי הגמ' צ"ב, חדא מה קס"ד כלל לומר דיכולה למחול הא החיוב הוא לאב ואיך שייך שתמחול, ועוד צ"ב דאי מטעם מחילה

גמ' צער דמאי, תוס' מקשה נימא דהיינו צער דביאה עצמה, ור"י מתרץ דצער דביאה עצמה הוי רק אחר הביאה והוי גרמא בעלמא וליכא בזה חיוב, והרשב"א מתרץ דבע"כ דתנא דהכא חייש לכחש גופנא [היינו דכיון דסופו להיות פטור] מדמפתה פטור, והיינו דאי משום צער הביאה גם מפתה צריך להתחייב, - ובתורא"ש איכא הוספה, דכתב דלפי' הרשב"א מתפרש המשך הגמ' כך, דהוי בעינן למימר צער של פיסוק הרגלים וע"ז אקשי' דא"ה מפותה נמי, וכדתרצינן פקחות שבהן אומרות מפותה אין לה צער הדרינן להא דהחיוב הוא באמת על צער ביאה, אלא דבמפותה ליכא צער זה, עי' בדבריו, ועי' בשיטה מה דמבאר בזה ומה דמביא מהרא"ה ורכינו יונה ועוד אי למסקנא הצער הוא הפיסוק רגלים או הביאה עצמה.

חיוב א"כ צ"ב דאי עיקר החיוב הוא לבת אמאי כל מפותה חייב לאב ולא מהני מה דהסכימה וצ"ב. ועוד יבואר בזה בס"ד בריש נערה.

ובאמת דיש עוד לדון דכל הנידון בראשונים הוא לגבי הקנס, אבל צער וכו"פ דהטעם דזה שייך לאב מבואר לק' ד"מ ב' דהוא מטעם דאי בעי מסר לה למנוול ומוכה שחין, יש לומר דמהאי טעמא חשיב האב לבעלים אעיקר החיוב דצער וכו"פ. ובזה ודאי דעיקר החיוב הוא לאב, ולכן אינה יכולה למחול, וכן לא מהני בזה אף טעמו דהרמב"ן, דכיון דהאב הוא הבעלים על נזקים אלו אין בכחה ליתן רשות, נועי' בחי' הגר"ח הל' נערה דמבאר בענין זה פלוגתא בין הר"מ לר"א בגדר זכיית האב בצער וכו"פ, אך עכ"פ מתבאר בדבריו דאי מה דשייך לאב הוא מטעם דאי בעי מסר, ודאי דעיקר החיוב לאב עיי"ש. אך עדיין צ"ב לטעמו דהרמב"ן אמאי יש קנס במפותה וכו"ל, וכן עי' בקוב"ש אות קמ"ה.

רש"י ד"ה דאכזה הוא דהא כל שבח נעורים ילפי' לק' לאביה וכו', המגיה על המל"מ בפ"ב מנערה הי"ג מעיר דהא לק' ד"מ ב' אסקינן דאין זה הטעם אלא משום דאי בעי מסר לה למנוול ומוכה שחין, ובר"מ ג"כ יש להעיר כן דכתב בפ"ב הי"ד שלשה דברים של מפתה וארבעה של אונס הרי הן של אב שכל שבח נעורים לאב, והביא ג"כ לדרשא זו. ועי' בחי' הגר"ח הנ"ל. ועי' מש"כ לק' דמ"ג ב' במתני'.

גמ' אלא אר"נ וכו' פקחות שבהן אומרות וכו', בפשוטו כונת הגמ' דבאמת הצער הוא דפיסוק רגלים אלא דבמפותה ליכא צער זה, ועי' לעיל בע"א מה שהובא דיש מהראשונים דמפרשים דלמסקנת הגמ' הצער הוא הביאה עצמה וכו"ל בתוס' בע"א.

מאי איריא צער אפי' כולהו נמי ואמאי רק צער אין לה.

וברשב"א כתב על הקושיא הראשונה דטעמיה דר"נ משום דמפותה אין לה צער והלכך כשיראין דידה הוו דהא אי בעיא מפקעא זכות האב, וכל שבידה להפקיע זכות האב בפתויה כשיראין דידה הן, אלא שהמקשה לא הבין דבריו וסבר דעיקר קנס קאמר שהוא שלה ומדין מחילה קא אתיא ליה. ואהדרינן דר"ג ה"ק פקחות שבהן אומרות מפותה אין לה צער שו"פ אלא מעט כריבדא דכוסילתא, עכ"ד. ודבריו צ"ב דאי גם עתה סברינן דמפותה אין לה צער מה צריך להוסיף דהוי כאומרת קרע שיראין שלי והפטר, וברשב"א מבואר להדיא דכיון דאין לה צער כשיראין דידה הוו, ומה צריך לזה, וכן צ"ב עצם כונת הרשב"א, ולכאורה כונתו דס"ל דאין מוכרח דלמפותה אין צער, אלא דכך אומרות הפקחות, אבל שייך דיהיה צער, אלא דכיון דיכולה שיהיה בלא צער משום זה חשיב כשיראין דידה, דאין לאב בזה זכות, דיכולה למחול ע"ז כיון דהוי חוב דידה, - ולדבריו מיושב נמי הקושיא השניה הנ"ל. דטעם זה שייך רק בצער ולא בשאר התשלומין, - ועי' בריטב"א מה דמפרש ודבריו צ"ב, - ועי' בקוב"ש להלן אות קמ"ה מה שביאר ועדיין צ"ב, ועי' ברש"ש.

גמ' שלי דאכזה נינהו, לק' בריש נערה יבואר בס"ד דנחלקו הראשונים בגדר זכות האב בקנס דאונס ומפתה, אי יסודה היא חיוב לבת אלא דהאב זוכה ממנה. או דלכתחילה החוב הוא לאב, ודברי הגמ' הכא דאמרי' דאכזה נינהו יש לפרש אף להגי דסברי דעיקר החיוב הוא לבת, משום דכיון דעכ"פ הדין תשלומין הוא לאב אין בכחה למחול החוב עי' בקה"י סי' מ"ג. אלא דצ"ב לפי הרמב"ן ועוד ראשונים לעיל דל"ו דא"צ הכא לדין מחילה אלא דכל שמסכמת ומסרה גופה ליכא כלל